

Mobbningsförebyggande förändringsarbete inom dagvården

Effekter av att delta i utbildning

Marika Ehn

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	4352
Författare:	Marika Ehn
Arbetets namn:	Mobbningsförebyggande förändringsarbete inom dagvården-Effekter av att delta i utbildning
Handledare (Arcada):	Carina Kiukas
Uppdragsgivare:	Helsingfors stad, utbildningsverket, linjen för svensk dagvård och utbildning
<p>Sammandrag:</p> <p>Syftet med detta examensarbete är att få reda på hur pedagoger på daghem har upplevt processen av utbildning och resultaten kopplat till deras arbete efter att de deltagit i mobbningsförebyggande utbildning. Jag har valt att fokusera på ifall mobbningsförebyggande utbildning anordnad av Folkhälsan har påverkat pedagogers attityder och arbetssätt eftersom de flesta som deltagit i mobbningsförebyggande utbildning och arbetar för Helsingfors stads svenska dagvård har utbildats just av dem. I arbetet sökte jag svar på denna frågeställning genom litteratur och genom empirisk undersökning, som datainsamlingsmetod använde jag enkät. Enkäten besvarades av nio av nitton respondenter och dessa analyserades med hjälp av unvariabel och bivariabel metod. Den teoretiska referensramen utgjordes av teori om förändringsarbete både för grupper och för individen samt delaktighet och inklusion som ett socialpedagogiskt perspektiv på mobbning. Respondenterna bestod av daghemspersonal med varierande arbetserfarenhet som har deltagit i mobbningsförebyggande utbildning. Resultatet av arbetet var i enighet med tidigare forskning och påvisade för sin del att mobbningsförebyggande utbildning av daghemspersonal gynnar både barn och personal samt förminskar mobbning på daghemsenheterna. Examensarbetet är ett projekterat arbete för Helsingfors stads utbildningsverk, linjen för svensk dagvård.</p>	
Nyckelord:	mobbning, handlingsplan, attityder, förändringsarbete, delaktighet, socialpedagogiskt perspektiv, Helsingfors stadlinjen för svensk dagvård.
Sidantal:	44
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	The Degree Programme in Social Services
Identification number:	4352
Author:	Marika Ehn
Title:	Change management for the prevention of bullying within the field of day-care - The effects of anti-bullying education
Supervisor (Arcada):	Carina Kiukas
Commissioned by:	
<p>Abstract:</p> <p>The aim of this thesis is to find out how teachers in kindergartens have experienced process of training and the results related to their work after they participated in bullying prevention training. I have chosen to focus on whether bullying prevention education provided by Folkhälsan has affected teachers' attitudes and practices as most of the pedagogical staff who participated in bullying prevention training and work for the City of Helsinki's Swedish day care have participated in education provided by that organisation. In the work I sought answers to this question through both literature and through empirical study, as the data collection method, I used the survey. The survey was answered by nine of nineteen respondents and analyzed by unvariable and bivariable method. The theoretical framework consisted of theory of change both for groups and for individuals as well as participation and inclusion as a social pedagogical perspective on bullying. Respondents consisted of daycare staff with varied work experience who have taken part in bullying prevention training. The results of the work were in agreement with previous research and demonstrated for its part that daycare staff benefit from training in bullying prevention and that bullying in the daycare units decrease. The thesis is a planned work for the Helsinki Education Department, in the line of Swedish daycare.</p>	
Keywords:	bullying, plan of action, attitudes, change management, participation, social pedagogical perspective, the City of Helsinki- department of Swedish daycare.
Number of pages:	44
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

INNEHÅLL

1	INLEDNING OCH SYFTE	6
	1.1 Uppdragsgivaren – presentation och organisation.....	8
	1.2 Forskningsfråga och probelmformulering.....	9
2	MOBBNINGSFÖREBYGGANDE ARBETE I SKOLAN OCH DAGVÅRDEN.....	10
	2.1 Tidigare forskning.....	12
	2.2 Dagvården - ett färskt forskningsområde i Finland.....	13
3	TEORETISK REFERENSRAM.....	15
	3.1 Förändringsarbete och förändringsprocesser i arbetsgemenskapen.....	16
	3.2 Socialpedagogiskt perspektiv på mobbning - delaktighet och trygghet.....	18
4.	METOD.....	21
	4.1 Datainsamlingsmetod.....	21
	4.2 Val av respondenter.....	21
	4.3 Val av tema.....	22
	4.4 Formulering av frågor.....	23
	4.5 Genomförande av undersökningen.....	24
	4.6 Analysmetod.....	25
	4.7 Etiska reflektioner.....	26
5	RESULTATREDOVISNING.....	27
	5.1 Att känna igen mobbning.....	27
	5.2 Att ingripa i mobbning.....	29
	5.3 Effekter av mobbningsförebyggande utbildning.....	30
6	SLUTSATSER OCH SAMMANFATTANDE DISKUSSION.....	33
	6.1 Slutsatser.....	33
	6.2 Sammanfattande diskussion.....	36
	Källor	41

BILAGA 1 Frågeformulär om Pedagogers erfarenhet av att utbildas i-
och arbeta med mobbningsförebyggande arbete

BILAGA 2 Anhållan om forskningslov

BILAGA 3 Formulär för informerat samtycke

1. INLEDNING OCH SYFTE

Hur vi inom dagvården ser på vård och fostran av småbarn utmanas ständigt av förändringar i samhället och vår värld. Vi har övervunnit en del utmaningar som hotat våra barns hälsa och välmående men står tillika inför nya, moderniseringen av samhället anses ofta ha lett till ytterligare polarisering av de som inkluderas och de som lämnas utanför. En av de utmaningar vi idag är ställda inför är hur vi inom småbarnsfostran kan försäkra att alla våra barn blir accepterade och uppskattade som de är av de människor som finns omkring dem. Hur kan vi skapa en verksamhet som inkluderar alla, en verksamhet där var och en får finnas till som just den de är och ingen blir utsatt för kränkningar, trakasserier och mobbning. Dessa frågor är viktiga att ställa för alla oss som arbetar inom småbarnsfostran, därbland dem som arbetar för Helsingfors stads kommunala dagvård.

Folkhälsan har inom projektet Mobbningsfri dagvård anordnat skolning i mobbningsförebyggande arbete för Svensk dagvårdspersonal i Finland. Ett antal av svenska daghem från Helsingfors stads kommunala dagvård (Utbildningsverket, linjen för svensk dagvård) har deltagit i dessa utbildningar och påbörjat sitt arbete för att skapa en handlingsplan och verksamhetssätt vars syfte är att förminska och förebygga mobbning inom småbarnsfostran. En del av personalen har utbildats i Folkhälsans utrymmen, andra har haft föreläsare i sina egna enheter. Detta arbete studerar ifall det har skett en förändring inom mobbningsförebyggande arbete i den del av utbildningsverkets daghemsenheter som deltagit. Tyngdpunkten ligger vid pedagogens egen erfarenhet men frågar också delvis efter personalens uppfattning om handlingsplansarbetets effekt från barnens perspektiv. Jag vill med detta arbete belysa en liten andel av dessa fortgående processer som kan ses som en grundsten till en stark och mobbningsförebyggande verksamhet i daghemmen

Det egna intresset för mobbningsförebyggande arbete väcktes under en av dessa handlingsplanskurser för mobbningsförebyggande arbete anordnad av Folkhälsan. Intresset fördjupades sedan ytterligare då vi i min egen arbetsplats beslöt att skriva en mobbningsförebyggande handlingsplan. Den egna insatsen av att arbeta med en handlingsplan för förebyggande av mobbning ledde till ytterligare ökat intresse och förändrat tankesätt. Vi på vårt egna daghem insåg att vi som ett arbetslag behövde metoder som hjälpte oss att effektivt utföra ett förändringsarbete som stöder vårt mål att minska och

utrota kränkande beteende bland barnen i daghemsåldern. Det är enkelt att bejaka daghemmets ideal i teori men det är svårare att leva upp till idealen i obekanta eller osäkra situationer utan att ha en tillräklig grund för att arbeta med helheten. Vi märkte att vi lätt i vårt arbete hade valt att tolka kränkande beteende som övergående fenomen eller att vi bagatelliserade konflikter bland våra barn. Många av oss hade grundtanken att små barn inte mobbar. Genom att läsa oss in på, och reflektera över, vad mobbning egentligen är, insåg vi stora brister i vårt eget förhållningssätt. I den process vi genomgick upplevde vi en, förhoppningsvis permanent, attitydförändring och en större handlingsförmåga i de fall där vi iakttog kränkande handlingar bland barnen. Jag hoppas att detta arbete stöder vår erfarenhet och uppmuntrar flera pedagoger och daghemsenheter att läsa sig in på mobbningsförebyggande arbetssätt samt ger oss och vår organisation en djupare insikt över i vilken grad förändring kan ske då ett daghem aktivt utbildar sin personal och påbörjar mobbningsförebyggande arbete i barndagvården.

Jag tror att vägen till en mobbningsfri daghemsmiljö går via att pedagogerna som arbetar med barnen blir mera medvetna om olika kränkande beteendemönster bland barn i daghemsåldern och att detta beteende ofta leder till mobbning i ett senare skede. Att vi är uppmärksamma och inte låter det lilla mobbningsfröet gro. Denna insikt i sin tur kan leda till en permanent attitydförändring bland pedagoger och föräldrar. Min förhoppning är att denna undersökning kan gynna, genom att ge praktisk och teoretisk nytta, även andra som arbetar inom småbarnsfostran genom att visa på hur stor skillnad pedagoger upplever att utbildning i mobbningsförebyggande arbete gör för arbetsmetoder och attityder. Mitt hopp är att utbildning i mobbningsförebyggande arbete för daghemspersonal har en positiv inverkan på barnens vardag i daghemmet och på personalens arbetssätt, samt föräldrarnas upplevelse av- och tillit till dagvården. I detta hopp närmade jag mig Utbildningsverket med mina ursprungliga frågeställningar och presenterade mina forskningsfrågor för dagvårdchefen Nina Fabicius. Det visade sig att mina forskningsfrågor visserligen var intressanta och relevanta för linjen för svenk dagvård och i samråd gjorde vi upp en plan för vilket fokus detta arbete skulle ha och vilka enheter som skulle väljas ut för att besvara enkäter för detta arbete. Examensarbetet blev således ett projekterat arbete för utbildningsverket i Helsingfors stad, Linjen för svensk dagvård.

1.1 Uppdragsgivaren– presentation och organisation

Linjen för svensk dagvård är den del av utbildningsverket i Helsingfors och ansvarar primärt för anordnande av vård för barn under skolåldern. Helsingfors stads utbildningsverk som helhet ansvarar däremot för att anordna verksamhet och utbildning för barn och unga i Helsingfors från dagvården till gymnasieutbildning och yrkesinriktad utbildning för unga och vuxna. Den finska kommunala dagvården i Helsingfors anordnas av det finska Barnomsorgsverket. I Utbildningsverket som helhet, m.a.o. både service på finska och svenska, arbetar omkring 6400 personer varav 4900 är lärare. Linjen för svensk dagvård och utbildning omfattar administrativ personal och personal och verksamhet i de svenska daghemmen, grundskolorna och gymnasierna, inklusive en vuxenstudielinje. Linjen leds av linjedirektör Niclas Grönholm. Dagvård anordnas i något över 40 svenska kommunala daghem samt i familjedagvård, gruppfamiljedaghem, eftermiddagsvård för skolbarn, förskoleverksamhet och i privata köpavtalsdaghem, dessutom har linjen för svensk dagvård ett övervakningsansvar för all privat dagvård som anordnas i Helsingfors. Som dagvårdchef fungerar Nina Fabricius som ansvarar särskilt för ärenden som berör svensk småbarnsfostran. (www.hel.fi/www/ojev/sv)

Målet med dagvården som erbjuds av Linjen för svensk dagvård i Helsingfors är att försäkra förutsättningarna för att barnet ska ha en trygg och givande tid under daghemsdagen. Synen är att småbarnsfostran syftar till att stödja en balanserad uppväxt, utveckling och inläring samt främja barnens personliga välbefinnande. Strävan är att erbjuda en flexibel service som tar i hänsyn var familj och vart barn och dess särbehov samt att försäkra att kvalitativ dagvård erbjuds också för de familjer som behöver dagvård p.g.a. skiftesarbete eller studier utöver de vanliga öppethållningstiderna. (www.hel.fi/www/ojev/sv)

Som ledande princip är att linjen för svensk dagvård alltid söker efter metoder och arbetssätt som är i enighet med dess mål att främja barnens välmående. Daghemsverksamhetens värdegrund baserar sig på flera olika styrdokument och bland dessa är den nationella planen för småbarnsfostran som ger verksamheten en innehållsmässig riktning och FNs konvention om barnets rättigheter som ställer krav på ett jämlikt bemötande och behandling av alla barn samt förbjuder alla slag av diskriminering (§2). Dagvården har ett ansvar att uppfylla de krav som ställs i bland annat dessa styrdokument.

Förebyggande och ingripande i diskriminering är en förutsättning för god dagvård och har långtgående inverkan på det enskilda barnet och hela barngrupper. I Utbildningsverket och i Finland finns nu ett ökat intresse för att skapa verksamhetsmodeller som försäkrar en fysiskt, psykiskt och socialt kvalitativ dag för barnet även då attitydförändringarna sker långsamt. Utbildningsverket i Helsingfors och dess svenska daghem har redan gjort en stor satsning för att skapa en enhetlig och trygg dagvårdsdag för de barn som vårdas i dess enheter och utbildat majoriteten av sin personal inom 'Med Barnaögon' arbetssättet. Detta arbetsätt strävar till att hjälpa pedagogen ställa upp sitt arbete så att det leder till en trygg och trivsamt vardag för barnet, detta i enlighet med §3 I barnkonventionen som stipulerar att barnets bästa alltid skall prioriteras i första rummet.

1.2 Forskningsfråga och problemformulering

Den övergripande frågan som styr detta arbete undersöker ifall förändring i arbetssätt och attityder går att påvisa efter att daghemspedagoger deltar i mobbningsförebyggande utbildning. M.a.o. Till vilken grad bedöms det att mobbningsförebyggande utbildning har påverkat personalens arbetssätt och barnens vardag i daghemmet? Finns det en påtaglig förändring för pedagogen själv på grund av utbildningen och har detta i sin tur en inverkan på det dagliga arbetet och arbetsmetoderna? Är daghemsbarnen delaktiga i det mobbningsförebyggande arbetet via verksamhet som anordnas i detta specifika syfte? Deltar de i mobbningsförebyggande program som kompis- väskan, Steg-Vis eller sammspelslekar eller sker arbetet "bakom kulisserna" bland förmän och personal? Denna undersökning görs bland ett snitt av Helsingfors stads kommunala daghem och kommer därför heller inte att påstå att resultatet gäller för en större grupp av personal eller enheter som deltagit i utbildning om mobbningsförebyggande arbete. Resultatet strävar endast till att beskriva de respondenters erfarenhet som har valts ut att delta.

Utbildningsverket har tilldelat mig de enheter som jag sänder enkäterna till och jag har inte haft inverkan på vem respondenterna är. Alla de som har deltagit i utbildning i mobbningsförebyggande verksamhet och som arbetar i de utsedda enheterna kommer att få en möjlighet att besvara enkäten.

För att kunna få ett mera utförligt svar på de frågor ställde jag upp följande forskningsfråga:

- Till vilken grad bedöms det att mobbningsförebyggande utbildning har påverkat personalens arbetssätt och barnens vardag i daghemmet?

Jag hoppas att via denna övergripande fråga kunna härleda vilka slags erfarenheter pedagogerna har och ifall detta lett till en ökad handlingsförmåga i arbetet som förhindrar kränkande beteende bland barn i dagvården. Arbetet begränsas även via att alla frågor, även de som frågar efter barns erfarenhet, besvaras ur pedagogernas perspektiv.

2 MOBBNINGSFÖREBYGGANDE ARBETE I SKOLAN OCH DAGVÅRDEN

Då skolan har börjat behandla mobbning och mobbningsförebyggande arbete sedan brytningen av 1960- och 1970-talet då debatt om problemet och dess konsekvenser visade på ett behov av att forska i ämnet (Frånberg & Wrethander. 2011. s.9-10) har mobbningsförebyggande arbete lyfts fram som ett tema inom småbarnsfostran först på 1990-talet. Det finns bara få program som har utvecklats för att förebygga mobbning enkom bland barn under skolåldern. Ett av dessa program är "The Bernese program" utvecklat 2001 av Alsaker och Valkanover som ger de vuxna metoder både för att förebygga och behandla mobbning. Deras undersökning, som programmet bygger på, visade att barn lätt kan identifiera vilka av deras kamrater i gruppen var mobbare och vilka som utsattes för kränkningar och mobbning speciellt med hjälp av bildstöd, däremot hade de vuxna ofta svårigheter i att skilja mellan vad som är mobbning och vad som är konflikter. (Strohmeier. 2012. s.9,15-18) Skolorna, speciellt i de Nordiska länderna har sedan länge handlingsplaner mot mobbning (Frånberg. 2003. s. 30-31), och olika slag av elevvårdsteam som arbetar för att förhindra och förminska mobbning. Som exempel kan nämnas den svenska professorn i psykologi Dan Olweus som skapade Olweusprogrammet på 1980-talet som nu används i alla grundskolor i Helsingborg och i många skolor runt Sverige och Norden. Olweusprogrammet anses idag som ett av de mest effektiva mobbningsförebyggande programmen i världen. Ett av resultaten i Olweus ar-

bete var att den kartlagde utsträckningen av mobbning före och efter att mobbningsförebyggande åtgärder tagits i användning. Grundtesen i programmet är att mobbning alltid är ett övergrepp, och att alla vuxna på skolan, därbland biträdande personal, ansvarar för att stöda en mobbningsfri miljö. (Olweusprogrammet mot mobbning. 2014) I Finland nämns inte mobbning direkt i lagstiftningen men skollagen fastställer att eleverna har rätt till en trygg studiemiljö (Frånberg, 2003. s.30). En trygg studiemiljö innebär en miljö som är fri från mobbning och trakkasserier. Skolorna idag arbetar kontinuerligt med mobbningsförebyggande tema och föreningar som Hem och Skola och Folkhälsan stöder denna typ av verksamhet med att publicera material om elevernas rättigheter, trygg studiemiljö, elevvård, delaktighet i skolan och rättskydd m.m. I Finland har även elevernas egen medverkan i det mobbningsförebyggande arbetet varit påtagligt. Vän- och stödelever har funnits i skolorna sedan 1980-talet för att motverka kamratmobbning (Frånberg, 2003. s.42) och olika stipendier och belöningar delas ut till de elever som anses agera på ett kamratligt vis i skolan. Som ett exempel av ett mobbningsförebyggande program som används i dag i de Finska grundskolorna kan nämnas KiVa-skola projektet som utvecklades av professor Christina Salmivalli och Elisa Poskiparta. Av grundskolorna i Finland registrerade sig 90% som deltagare i KiVa-projectet under 2009-2013 och programmet har visat på ytterst bra mobbningsförebyggande resultat (Sainio. 2014. s.6).

Värdegrunden för det mobbningsförebyggande arbetet bygger på respekt för de mänskliga rättigheterna och en av grundpelarna är FNs barnkonvention som poängterar vart barns rätt till en trygg miljö som är fri från kränkningar och diskriminering (§19) Dagvårdens styrdokument baserar sig, tillika som skolornas, på FNs barnkonvention och man kunde därför anta att även dagvården skulle ha krav på handlingsplaner emot mobbning. Ännu har det dock inte ställts nationella krav på dessa styrdokument och detta delvis på grund av att det inte är en del av lagen om barndagvård som är från 1973 (Repo & Sajaniemi, 2015 s.3). Tyvärr har dagvården också länge velat tolka mobbning som ett fenomen som hör till skolan. ”små barn mobbar inte” är ett populärt talesätt som berättigar och blundar för de potentiella mobbningsfröet som gror i våra barn under skolåldern. I utredningen ”Mobbar även små barn” (Stoor-Grenner, 2012) som gjordes på daghem i Finland kunde man visa på att mobbning visserligen förekommer även hos oss och daghemmen har på senare tid valt att ta i bruk flera mobbningsförebyggande

program och arbetsmetoder. Steg-Vis har använts allmänt sedan början på 2000-talet och i dag används även b.l.a. Start-materialet för barn i tre-års åldern och Kompismaterialet som är utvecklat och sammanställt av Folkhälsan 2013 samt olika grupptheraplay-metoder och samspels-lekar. Alla dessa material och metoder är uppgjorda för att stöda pedagogerna stärka barnets socialiseringsprocesser och sensitivitet samt lära ut respectfullt och vänligt bemötande av andra.

I inledningen nämnde jag även Med barnaögon arbetsmodellen som är utvecklad av Katri Kanninen, Arja Sigfrids och Ann Backman. Alla Helsingfors kommunala svenska daghem arbetar enligt denna modell och därmed har personalen förbundit sig till att se på daghemsvardagen ur barnets perspektiv. Genom att lägga upp sitt arbete med barnets intresse i centrum försäkras pedagogerna att vart barn har en trygg och trivsam dagvård. (Kanninen, 2009) På grund av att våra pedagoger har förbundit sig till detta mål, har de också förbundit sig till att genom sin egen insats förhindra kränkande beteende bland barnen och arbeta i mobbningsförebyggande syfte. Med Barnaögon arbetssättet står som en naturlig grund för all sådan verksamhet vars mål är att försäkra oss om att vart barn får den omsorg denne behöver och dagvård i en psykiskt, fysiskt och socialt givande och trygg miljö.

2.1 Tidigare forskning

Några av de första beskrivningarna av mobbning eller mobbningsliknande beteende (kamratförtryck eller pennialism) finns från 1700-talet. Fenomen där hierarkiska strukturer makerades och upprätthölls i t.ex. internatskolor genom att äldre elever trakkasserade yngre har varit kända genom tiderna. Under den franska revolutionen användes begreppet mobbning som en beskrivning för sådana sociala problem som endast kunde lösas med våld (Frånberg, 2003. s.17). Att ingripa i ett tidigt skede då en vuxen upptäcker att barn mobbas eller utsätts för kränkande handlingar kan idag tänkas vara en självklarhet men forskning har visat att det fortfarande finns flera faktorer som hindrar effektivt ingripande. Bland annat samhällets, och däribland skolans, beundran för framgång och förakt för svaghet för med sig signaler som kan leda till att omgivningen

blundar för kränkande beteende och tolererar dess fortgång (Frånberg, 2003. s.17). I dokumentationen av en forskningskonferens om mobbning 24-25. September 2003 framkom i Adjunkt Vanda Sigugeirsdottirs andel att även då lärare är eniga om sitt ansvar att motarbeta mobbning, och att de har viss kunskap om metoder som är mobbningsförebyggande, att de ändå inte alltid upptäcker mobbning som föregår. Resultatet av Sigugeirsdottirs undersökning visar att lärarutbildningen inte förbereder lärarna för att hantera, upptäcka och känna igen mobbning (Nya forskningsperspektiv på mobbning. 2003. s.41-43) Under denna konferens framhöll professor Solveg Hägglund även att mobbning kan uppfattas som tillåtet på grund av kulturella mekanismer som bidrar till att normalisera mobbning och kränkande beteende. Professor Christina Salmivalli beskriver i sin bok Koulukiusaamiseen puuttuminen att samma fenomen finns tydligt att se även i Finland. Då mobbning bagatelliseras och/eller utbildning om mobbning är bristfälligt kan ett gott förebyggande arbete inte utföras (2003. s. 44-46, 106) Salmivalli har i Finland undersökt mobbning som ett socialt fenomen och problem som äger rum i en kamratgrupp och hon har konstaterat att de olika rollerna och orsakerna som leder till mobbning är oerhört komplexa. I rapporten 'Kiusaamisen vähentäminen opettajien koulutuksen kautta' påvisar hon att det är nödvändigt för de personer som arbetar med barn och unga idag att utbildas i vad mobbning egentligen innebär i de olika åldersgrupperna (2000).

2.2 Dagvården - ett färskt forskningsområde i Finland

Under åren 2009–2010 utförde Folkhälsan och Mannerheims Barnskyddsförbund ett projekt om mobbningsförebyggande arbete bland barn före skolåldern. Folkhälsans och Mannerheims barnskyddsförbunds målsättning var att reda ut hur mobbning som fenomen ser ut bland barn före skolåldern i Finland. För utredningen gjordes intervjuer bland daghemsbarn i åldern 3-6 år, föräldrar och daghemspersonal i fyra svenska och fyra finska daghem och förutom dessa intervjuer gjordes observationer i daghemmets grupsituationer. Resultatet av utredningen finns i utredningen 'Mobbar även små barn' som utarbetades av Maria Stoor-Grenner och Laura Kirves (Repo) 2010. Utredningen visar att mobbning visserligen förekommer i våra daghem bland barnen och tar både fysiska, psykiska och verbala former (2010. s.20). Resultatet visade också att mobbning

förekommer ofta i situationer då det är svårt för vårdaren att upptäcka vad som försigår, t.ex. under stunder av den s.k. fria leken eller under utevistelsen. Barnen berättade att de upplevde mobbning då den vuxna inte var närvarande eller hade bråttom. Vårdarna påpekade att barnen också visade en viss form av mobbning då de störde varandra under den ledda verksamheten (Stoor-Grenner. 2010. s.22). Som fortsättning på utredningen 'Mobbar även små barn' utarbetade Stoor-Grenner och Kirves (Repo) 2012 en bok om mobbningsförebyggande arbetet inom småbarnsfostran som stöder daghemmen att utarbeta en mobbningsförebyggande handlingsplan i enheten. Denna bok fungerar som en handbok för både teoretisk kunskap och praktiska förfarandesätt då personal på daghem arbetar med mobbningsförebyggande arbete.

Laura Repo har nyligen publicerat (2015) en doktorsavhandling var hon dokumenterat och analyserat både enkäter och intervjuer som gjorts angående mobbning i daghem i Vanda. Repos avhandling är den första akademiska forskningen i Finland som fokuserar på mobbning som fenomen bland barn före skolåldern. Hennes material samlades under åren 2009-2011 och innehöll både information som samlades in via enkät och intervju. Sammanlagt svarade 711 arbetsgivare på enkäter och 114 barn, föräldrar och personal deltog i intervjuer. Hennes undersökning visar i enighet med resultatet av Folkhälsans och Mannerheims barnskydsförbund projekt, att fenomenet som kan tolkas som mobbning visserligen uppkommer i våra finska daghem bland barn mellan tre till sex år och att 12.6 % av barnen hade direkt erfarenhet av att antingen mobba eller bli mobbade (mobbare 7.1%, offer 3.3%, mobbare-offer 2.2% (Repo, 2015 s.46). Laura Repo upptäckte också att pedagogernas utbildningsnivå påverkade deras färdighet att upptäcka och känna igen mobbning "*The less educated respondents reported significantly less bullying than respondents with a higher education*" (Repo, 2015 s.39) Ju mera teoretisk kunskap pedagogen innehar, desto större handlingsfärdighet har denne då mobbning eller kränkande beteende försigår bland daghemsbarnen. Mobbning som fenomen upplevdes enligt undersökningen svårt att definiera och skillnaden mellan konflikt och mobbning var svår att dra. I det hela visade undersökningen att mobbning som sker bland barn i daghemsåldern liknar till stor grad den mobbning som sker bland äldre barn i skolåldern.

3. TEORETISK REFERENSRAM

Denna undersöknings frågeställning handlar om att undersöka ifall pedagoger har upplevt en förändring i sitt arbetssätt och sin arbetsmiljö då de inom sin yrkesroll har deltagit i utbildning som stöder arbetet att utarbeta en mobbningsförebyggande handlingsplan och ta i bruk mobbningsförebyggande arbetsmetoder. Denna fråga söker att, via pedagogens erfarenhet, förstå om utbildningen har lett till ökad delaktighet för barnen, minskad mobbning och till attitydförändringar bland förstringspersonalen. Min teoretiska referensram kommer således delvis att bestå av teori om förändringsarbete. Förutom en titt in i olika teorier om förändringsarbete som behandlar förändring både för enskilda individer och hela arbetslag så har jag valt att spegla undersökningens resultat i de teori som presenteras i Svenska socialstyrelsens brochyr om implementering av förändring. Brochyren presenterar vägar till förändring för bland annat den sociala sektorn och är därför relevant för min frågeställning. Jag kommer att i analysen av resultatet att se ifall vår personal har upplevt en framgångsrik förändring i det mobbningsförebyggande arbetet de gör.

Delaktighet, inklusion och trygghet är en central del av dagvårdens värdegrund och på grund av att min frågeställning frågar ifall utbildning i mobbningsförebyggande syfte ökar på barns delaktighet så har jag valt dessa begrepp som nyckelord för den andra delen av min teoretiska referensram. Denna del av arbetets teoretiska referensram ser på mobbning ur ett socialpedagogiskt perspektiv och behandlar bland annat Madsens och Erikssons teorier och Med Barnaögonsynsättet som alla för sig understrycker vikten av delaktighet och trygghet för individens välbefinnande samt socialpedagogens ansvar att styra veksamheten mot detta mål.

3.1 Förändringsarbete och förändringsprocesser i arbetsgemenskapen

Det sätt man går till väga då en arbetsgemenskap förbundet sig till att ta in nya metoder eller förhållningssätt till veksamheten har stor betydelse i hur framgångsrikt det nya ad-

operas. Tidigare trodde forskare att det i det stora hela var medarbetarna som bestämde kollektivt om en ny metod skulle anammas men idag visar forskningen att målmedveten styrning från ledningen också leder till goda resultat (Socialstyrelsen. 2012. s.5) Machiavelli sade dock redan ett halvt årtusende sedan i Fursten;

And it ought to be remembered that there is nothing more difficult to take in hand, more perilous to conduct, or more uncertain in its success, than to take the lead in the introduction of a new order of things (2006. s. 25).

Förändringsmotstånd beror till del på människans vanemönster, m.a.o tendensen att nöja sig med ofungerande, men bekanta, handlingssätt. Förändringsmotstånd kan också bero på bristande förtroende för ledningen eller drivkraften till förändringen. (Karlöf, 2007. s.131) Machiavelli sade vidare;

because the innovator has for enemies all those who have done well under the old conditions, and lukewarm defenders in those who may do well under the new (2006. s. 25).

Detta kan tänkas bero på människans oförmåga att förutspå konsekvenser och igen föredra det säkra för det osäkra. Machiavellis följande paragraf handlar just om människan som inte vill anamma nytt innan det finns en redan prövad, lång erfarenhet av det.

Trots förändringsmotstånd förändras alla människor, arbetslag och organisationer oberoende om de vill eller inte, men för en genuin attitydförändring behövs förutom teoretisk kunskap också tillit till processen, arbetslaget och ledarskapet. Enligt Socialstyrelsens artikel 'Om implementering' finns det fyra faser som processen måste gå igenom för att nå effektiv förändring. 1) Behovsinventering. 2) Installation av metoder. 3) Att använda metoden. 4) Vidmakthållande av metoden (2012. s.6-8)

I den första fasen inventerar en organisation vilket behov den har för nya metoder, m.a.o. metoden i centrum eller alternativt vilket förändringsbehov som finns och därefter sträva till att finna den bästa metoden för behovet. I denna fas formuleras målet, inte en vision och ju tydligare man kan formulera målet och behovet, desto större är sannolikheten att implementeringen lyckas (2012. s.7)

I den följande fasen säkras de resurser som behövs. Detta kan handla om utbildning, lokaler eller annat som stöder processen, dessutom besvaras grundläggande frågor som hur var, hur och varför på ett sätt som strävar till att skapa enighet om målet (2012. s.7-8)

I den tredje fasen används själva metoden på ett meningsfullt sätt. I en organisation finns risken att metoden förvrängs och lever ett eget liv som i sin tur kan leda till misslyckad implementering. I denna fas behövs handledning och/eller stöd från de som driver förändringen.

När metoden är etablerad krävs fortgående uppföljning och öppenhet för kommande förbättringsbehov. Detta är den fjärde fasen.

Bosse Angelöw skriver i sin bok Framgångsrikt förändringsarbete om hur förändringsprocessen kan te sig från den enskilda arbetstagarens perspektiv. Han menar att individen i en förändring passerar fem stadier och att vi genom att se på denna modell bättre kan förstå den individuella processen. Han beskriver processen i form av en motivationstrappa. De fem stadierna eller trappstegen är 1) Inte beredd. 2) Osäkerhet. 3) Beredd. 4) Handling och 5) Vidmakthållande. (2010. s. 127-128)

I den första fasen är inte individen beredd för förändring och ser inte nyttan av processen. Vägen till fördelarna som förändringen skulle leda till känns för svår. Tron på möjligheterna att lyckas är svaga. Nackdelarna överväger. I den andra fasen känner sig individen osäker på sin ståndpunkt. Fördelarna syns tydligare men fortfarande finns en svag tilltro till att övervinna möjliga hinder. I denna fas väger personen för och emot nackdelar. I fas tre upplever individen en slags beredskap för förändring och fokus ligger på hur förändringens kan planeras och genomföras praktiskt. I den fjärde fasen deltar och genomför personen förändringen och i den femte fasen vidmakthålls det nya (Angelöw, 2010. s. 128-130)

Dessa fem stadier kan också beskrivas med hjälp av en kompetenstrappa som beskriver personens egen förmåga eller professionella ståndpunkt. I kompetenstrappan benämns

faserna som 1) Omedveten okompetens. 2) Medveten okompetens. 3) Övningsfas. 4) Medvetet kompetent och 5) Omedvetet kompetent (Ahrenfelt, 2001. s.306)

Motivationstrappan beskriven av Angelöw och Ahrenfelts beskrivning av kompetenstrappan beskriver samma process från olika synvinklar. I kompetenstrappans första fas är personen omedveten om behovet till förändring, I den andra fasen öppnas ögonen för förändringsbehovet och tilltron till de nya möjligheterna för att sedan i tredje fasen implementera metoderna. När den fjärde fasen har nåtts är personen medveten om de nya färdigheterna och känner att dessa behärskas. I den sista fasen har det nya blivit en del av verksamhetsklimatet och naturligt (Ahrenfelt, 2001. s.306-307).

När förändring efterropas i en organisation måste man ta i hänsyn både individuella processer och processer som sker i arbetslaget. Om det gemmensamma målet stämmer överens med de individuella viljorna för förändring kan organisationen lämna bakom sig ofungerande modeller och strukturer och hoppeligen ta i bruk nya.

3.2 Socialpedagogiskt perspektiv på mobbning -delaktighet och trygghet

Det socialpedagogiska målet handlar om att stärka individens tro på sina egna resurser och skapa möjligheter för inklusion och delaktighet i det sociokulturella kontext individen befinner sig i (Eriksson, 2000. s.192-193) Det socialpedagogiska uppdraget är att skapa ett samhälle som har utrymme för dess medlemmar och var dessa medlemmar kan må bra. Madsen säger i boken Socialpedagogik att man kan säga om socialpedagogiken att den först och främst har målet att integrera och inkludera, att:

dess utgångspunkt är intergrationsproblem som visar sig som ett brott mot den sociala ordningen och samhälleliga enigheten. Och det är denna problematiska oordning som socialpedagogiken utgör svaret på (Madsen, 2001. s. 20)

Det socialpedagogiska handlingsrummet är m.a.o. alltid på något sätt kopplat till att hitta vägar som stärker och ökar individens tilltro till sina egna förmågor som en del av samhället. Inklusion och delaktighet är centrala och viktiga begrepp för att nå detta mål.

Vad är då delaktighet? I boken 'Mobbar även små barn' definierar Stoor-Grenner och Kirves begreppet delaktighet och inklusion som tillhörighet i en grupp med en samhörighetskänsla. Delaktighet kan också ses som tillhörighet som är kopplat till att ha inflytande på sin omgivning och kunna medverka (2012. s.49). För att känna sig delaktig är det m.a.o. inte bara viktigt att ett barn känner sig uppskattat, tryggt, omtyckt och värdefullt bland barnen i gruppen men också att barnet själv kan visa sin uppskattning mot andra. En väsentlig del av samspelsförhållanden mellan barn är att bli godkänd eller avvisad av de jämnåriga. Redan i daghemmet börjar det utvecklas hierarkiska sociala strukturer mellan barnen (Stoor-Grenner. 2011. s.24).

I boken 'Små barns delaktighet och inflytande' öppnar Johanssen och Sandvik begreppet delaktighet genom att se på ordet som morsvarar delaktighet på norska och engelska. I Engelskan används ordet participation som kan översättas även till deltagande och Norskans medvikning har innebörden av att medverka och ha inflytande. Detta utgör ramen för barnets rätt till delaktighet i den psykiska, fysiska och sociala miljön på daghemmet (2009 s.30-31).

Delaktighet och trygghet skapas av att anordna sådan verksamhet som får barnen att delta. Barnets trygghet och därmed vilja till samhörighet i sin grupp byggs upp av hur vårdarna uppmärksammar och bemöter barnet. Detta kan ske genom att aktivt och lyhört inkludera barnen i verksamhet, planering och diskussion. Reetta Vehkalahti menar i sin bok 'Trygga barn' att det är viktigt att vårdarna i barnets omgivning ser och uppmuntara varje enskilt barns intressen och resurser, för att därefter kunna skapa en trygg miljö där barnet kan utvecklas på olika delområden och aktiviteter som hon eller han kan ryckas med av (2008. s.33). Samma tanke beskrivs i boken 'Mobbar även små barn'. Genom att ta i beaktande barnets synvinkel i våra pedagogiska lösningar kan vi stöda en ökad delaktighet och inklusion av barnen som känner sig trygga och uppskattade i sin omgivning (Stoor-Grenner. 2012. s.41).

För att stöda verksamheten i ett daghem till att nå en kränkingsfri och mobbningsfri vardag för barnet behöver pedagogerna medvetet ställa inklusion och delaktighet för barnen de vårdar som ett av de centrala målen för det egna professionella arbetet och verksamheten som helhet. Var pedagogisk handling bör innehålla delmålet att också vara en handling som stöder detta mål. Madsen menar att det socialpedagogiska mötet alltid har ett förutbestämt mål och att socialpedagogen aldrig möter den andra människan förutsättningslöst. Varje pedagogisk handling har intentionen att skapa en rörelse med en riktning och implicerar en utveckling från ett tillstånd till ett annat (Socialpedagogik. s.147) Pedagogen måste med andra ord vara färdig till att kontinuerligt granska de egna handlingarna och yrkesmässiga målen.

Till den socialpedagogiska rollen och kompetensen hör även att känna igen de villkor som finns i mötet mellan socialpedagogen och de individer hon arbetar med. Mötet mellan klient och socialpedagog är förutom ett möte mellan två människor ett möte mellan det professionella och den som är i behov av hjälp och stöd (Eriksson. 2009. s.157) Med andra ord har socialpedagogen en professionell roll utöver det medmänskliga som binder denne till de socialpedagogiska målen. En av de metoder som kan tas i bruk för att nå detta mål är att skapa en handlingsplan så att pedagogerna har en grund att gå efter då mobbning uppstår, en grund som innehåller daghemmets gemensamma syn på mobbning och strategier för att upptäcka, hantera samt förebygga mobbning. Förutom detta är det viktigt att handlingsplanen uppdateras och innehåller utrymme för dokumentering (Stoor-Grenner. 2012. s.51-52) Då mobbning och trakasserier uppstår är det i enighet med det socialpedagogiska uppdraget och socialpedagogens ansvar att hitta och skapa lösningar, samt förstå problematiken, för att alla berörda kan känna sig inkluderade, trygga och delaktiga i sin gemenskap, sitt samhälle och omvärlden.

4 METOD

I detta kapitel redogörs valet av datainsamlingsmetod, val av respondenter och val av tema, tillvägagångssätt, genomförandet av den empiriska undersökningen, analysmetoden och etiska reflektioner.

4.1 Datainsamlingsmetod

Som datainsamlingsmetod för detta arbete valde jag att använda mig av enkät med fasta svarsalternativ i vilken respondenterna inte erbjuds fria frågor (se bilaga 1). Respondenten var därmed i sina svar tvungen att välja mellan existerande alternativ (Jacobsen, 2007. s.180) och hade heller inte möjlighet att välja ett helt neutralt svar då jag valde att inte medta en ”vet inte” kategori (Jacobsen, 2007. s.194-195). Enkäten är utformad i syftet att hitta svar på frågan ifall mobbningsförebyggande utbildning lett till förändring för pedagogen och barnet och respondenten kunde svara på en skala mellan 1-5. (se bilaga 1). Jag har försökt att undvika ledande frågor och formulera mig så tydligt som möjligt (Jacobsen, 2007. s.191-194) Mätinivån på frågorna i enkäten är kategorisk och söker ett nyanserat svar på ifall förändringsarbete inom mobbningsförebyggande pedagogik har haft en inverkan eller inte på pedagogens handlingsfärdighet och barnens daghemsdag. Jag har valt en skala från 1-5 för att respondenten skall kunna ge ett svar med lika stor variation på båda sidor av svaret. I enkäten står 1 för svagt eller inte alls och 5 står för utmärkt eller mycket. En del av frågorna analyserades bivariabelt, m.a.o. så att två frågor analyserades tillsammans för att kunna läsa ut en riktning och en del av frågorna analyserades unvariabelt, m.a.o. så att frågan analyserades individuellt.

4.2 Val av respondenter

I den kvalitativa och kvantitativa undersökningar görs urvalen av informanter och respondenter antingen slumpmässigt eller via särskilda kriterier. I denna undersökning baserar sig urvalet på att rikta undersökningen till sådana enheter som har personal som deltagit i utbildning om mobbningsförebyggande arbete. Dessa pedagoger innehar således värdefull information och intresse för forskningsfrågan (Jacobsen. 2007. s.123, 202) Enkäten sändes dessutom ut endast till sådana enheter var en process av att skapa en

mobbningsförebyggande handlingsplan hade påbörjats på ett handgripligt sätt, därmed deltog inte alla enheter eller pedagoger som deltagit i mobbningsförebyggande utbildning. Med hänsyn till att detta arbete är en bachelor och beställaren vill ha resultat inom en utnämnd tidsram, utgjorde dessutom ett större snitt respondenter en risk för att skapa så mycket information att materialet skulle bli ohanterligt inom de ovannämnda villkoren (Jacobsen. 2007 s.93). Det blev m.a.o. ett avsiktligt bortfall av enheter och arbetet kan därför ses som en undersökning som härleder slutsatser via stickprov (Jacobsen. 2007. s.113, 213). Urvalet av enheter gjordes av utbildningsverkets dagvårdschef Nina Fabricius som övervägde ifall enheten hade en tillräckligt påbörjad handlingsplansprocess igång och det slutligen insamlade materialet berodde på hur många respondenter intresserat sig för att delta inom den angivna svarstiden. Beställaren valde att avgränsa undersökningen till enheter som leds av tre daghemsföreståndare varav två är administrativa och en är daghemsföreståndare i grupp. Av 32 daghem och 7 gruppfamiljedaghem utgör snittet fem daghem och två gruppfamiljedaghem med sammanlagt 19 pedagoger som gått mobbningsförebyggande handlingsplansutbildning. Slutsatsen påverkades av ett stort bortfall, då endast 9 pedagoger slutligen besvarade enkäten.

4.3 Val av teman

Det ursprungliga syftet var att söka svar på frågan om hur pedagogerna upplevt arbetet kopplat till mobbningsförebyggande arbete inom dagvården både för dem själva, föräldrarna och barnen. Under arbetets lopp stod det dock klart att själva forskningen inte skulle befatta föräldrarnas erfarenhet och att också barnens andel skulle besvaras från pedagogernas perspektiv.

Jag byggde upp enkäten kring två övergripande teman som korrelerar till den ursprungliga forskningsfrågan (Till vilken grad bedöms det att mobbningsförebyggande utbildning har påverkat personalens arbetssätt och barnens vardag i daghemmet?). De reviderade frågorna klargör ytterligare att respondenternas svar på frågor gällande barnen är från pedagogernas perspektiv. I Bilaga 1 kan läsaren bekanta sig noggrannare med vilken slags frågeställningar jag ställer upp i enkäten ber respondenterna att besvara.

Kategorierna för dessa teman var:

Tema 1: Har förändring skett inom det mobbningsförebyggande arbetet för personalen?

Tema 2: Hurdan förändring har det mobbningsförebyggande arbetet lett till för barnen från personalens perspektiv?

I analysen kommer jag att spegla tema 1 mot de processer som leder till framgångsrikt förändringsarbete enligt socialstyrelsens brochyr och tema 2 mot de teorier om delaktighet och inklusion som presenteras av Madsen, Eriksson och Stoor-Grenner och Kirves.

4.4 Formulering av frågor

I utformandet av enketens frågor strävade jag till att formulera enkla och grundläggande frågor som alla sökte svar på hurdana effekter deltagande i mobbningsförebyggande utbildning har lett till. De första sex frågorna söker svar på hurdan förändring mobbningsförebyggande utbildning har lett till för personalen, detta fall respondenterna (tema 1) och de tre sista frågorna söker efter svar på hurdan förändring det lett till för barnen då personal har deltagit i mobbningsförebyggande utbildning (tema 2)

De första två frågorna frågar efter respondentens bedömning av den egna teoretiska säkerheten att upptäcka och känna igen mobbning innan och efter att de deltagit i utbildning om mobbningsförebyggande arbete. Dessa två frågor analyseras tillsammans och jag söker svar på ifall det i respondenternas egen uppfattning har skett en förändring i detta anseende. Följande två frågor söker likaså efter skillnad i respondenternas uppfattning om den egna förmågan innan och efter att de deltagit i mobbningsförebyggande utbildning, men nu jämförs förmågan att ingripa då mobbning upptäckts bland barnen. Dessa fyra frågor analyseras parvis (bivariabelt). Skalan i dessa frågor är från 1-5 var 1 står för svagt och 5 står för utmärkt och.

De förjande nio frågorna i enkäten analyseras individuellt (unvariabelt). Skalan är även här 1-5 var 1 står för inte alls och 5 står för mycket. De första två av dessa frågor frågar efter respondentens egen bedömning av hur deltagande i mobbningsförebyggande utbildning har förändrat respondentens egen inställning till mobbning och ifall av att daghemsenheten arbetar kontinuerligt med mobbningsförebyggande arbete.

De fem sista frågorna på enkätenfrågar efter ifall mobbning förekommer i den egna dagvårdsenheten, ifall mobbningsbeteende har minskat efter att mobbningsförebyggande arbete har introducerats och ifall mobbningsförebyggande program används i verksamheten med barnen. Dessa tre frågor söker ett väldigt centralt svar. Har mobbningsförebyggande utbildning och arbete haft en positiv effekt för barnen själva. Upplever barnen mindre kränkande beteende och har de mobbningsförebyggande program som personalen delgivit en plats i daghemmet vardag och verksamhet?

4.5 Genomförandet av undersökningen

Enkäten var gjord i bestämt syfte för att få svar på respondenternas, i detta fall pedagogens, uppfattning om hur effektiva resultaten varit då de fått utbildning i och påbörjat handlingsplansprocessen i mobbningsförebyggande syfte.

Innan enkäten skickades till de utvalda enheterna så ansökte jag om lov att få utföra enkätundersökningen av Utbildningsverket, först från dagvårdschef Nina Fabrizius (se bilaga 2) och sedan genom att fylla i Utbildningsverkets egna officiella botten för forskningslov. Denna ansökan har jag dock inte tillagt som bilaga p.g.a. att det ur den framkommer vilka enheter som deltar i undersökningen.

Jag valde att skicka enkäterna till pedagogernas egna arbetsplatser. I detta val tog jag i hänsyn att miljön var en s.k. naturlig miljö för respondenterna och att denna kontext kan påverka innehållet i svaren som respondenterna ger (Jacobsen. 2007. s. 97). På grund av att arbetet är beställt av utbildningsverket och undersökningen genomförs på utbildningsverkets daghem kan personalen besvara enkäten under arbetstid.

Med enkäten medföljde ett följebrev som ger respondenterna möjlighet för informerat samtycke då följebrevet beskriver undersökningens syfte, teman, tidsram och målgrupp samt hur resultatet redovisas (Jacobsen, 2007. s.205) Enkäten och följebrevet finns som bilaga nr 1 och 3 i slutet av detta arbete.

Respondenterna hade en ursprunglig svarstid men otursamt nog var flera av de personer som enkäten var ämnad för borta från sina arbeten under den tiden som angivits i enkäten och jag beslöt att utöka svarstiden tills ett sådant datum att så många enkäter som möjligt var returnerade, dock högst till 18.12.2015. Svarstiden blev således 12.10.2015–18.12.2015. Av de nitton respondenter som jag skickade blanketten till fick jag sammanlagt nio svar. Detta arbete baserar sig m.a.o. endast på nio pedagogers erfarenhet av effekterna av att delta i mobbningsförebyggande utbildning.

4.6 Analysmetod

Som analysmetod för detta arbete har jag valt univariat och bivariat analys som är en empirisk metod vars syfte är att tillåta forskaren att dra statistiska slutsatser (Jacobsen, 2007. s.235-255) Endel av frågorna på enkäten söker svar fristående från de andra frågorna och analyseras därför enskilt, m.a.o univariat, dessa frågor frågar efter respondentens uppfattning om nuläget på deras arbetsplatser och vilken uppfattning de har generellt om olika fenomen förknippat till mobbning och mobbningsförebyggande arbete. Andra frågor ställs mot varandra och analyseras bivariat för att hitta skillnaden i respondenternas uppfattning om deras egna yrkesskicklighet före och efter de deltagit utbildning i mobbningsförebyggande arbete.

Frågorna 5-9 analyseras med hjälp av univariat analys och vi söker efter centraltendensen, mao den genomsnittliga uppfattningen i frågan (Jacobsen, 2007. s.239-243) Jag har valt att se på centraltendensen via medelvärdet och undersöker inte typvärdet eller medianvärdet, dessutom visar diagrammet den absoluta och proportionella frekvensfördelningen i variabeln. Det småskaliga materialet gör det enkelt att koda enkäterna och inget speciellt datoriserat kodnings program har använts för att räkna ut resultaten, kal-

kyleringen har gjorts genom att ställa upp svaren på en för hand och sedan räknats ut med hjälp av en kalkylator.

Frågorna 1-4 analyseras med hjälp av bivariabel analys (Jacobsen, 2007. s. 249-251) Den bivariabla analysen gemför i detta fall medeltalsvärdet mellan fråga 1 och 2 samt fråga 3 och 4 och strävar till att finna ett svar som kan omskrivas i procent som visar på pedagogernas uppfattning om utvecklingens grad och riktning.

4.7 Etiska reflektioner

Etiskt korrekt genomförd forskning baserar sig på informanternas och respondenternas frivillighet och samtycke och på att undersökningens syfte står klar för dem. Jag kommer att i informationsbrevet kort beskriva undersökningen, dess syfte och mål samt hur resultatet kommer att redovisas för informanterna. Jag kommer också att i enighet med Denscombe (2000. s.125) att garantera informanterna anonymitet och använda intervjumaterialet endast på ett professionellt sätt. Jag kommer att förstöra de insamlade enkätintervjuerna genom att förrinta dem. Alla artiklar, undersökningar och böcker som ingår i studien är redovisade för.

Jag tar även i hänsyn undersökareffekten även då det Jacobsen anser att enkätundersökningar inte har en s.k. intervjuareffekt (2007. s.203). Undersökaren själv kan ändå ha effekt på hurdana svar frågorna ger (Jacobsen. 2007. s.170). Jag arbetar själv inom utbildningsverket och kan inte garantera att min förra roll som föreståndare inte kommer att påverka informanternas svar eftersom jag i mitt arbete aktivt förespråkat mobbningsförebyggande arbetsätt och metoder. Min föredetta roll som föreståndare och det faktum att enkäten ifylls under arbetstid kan leda till att respondenterna diskuterar sinsemellan och påverkas av varandra och att resultatet påverkas därefter (Jacobsen. 2007. s. 11) även då det anses att enkätundersökningar inte har en s.k. intervjuareffekt (Jacobsen, 2007. s.203). Jag kommer att presentera alla resultat – inte enbart de som stöder min egen åsikt i enighet med Forsbergs och Wengströms rekommendation (2010 s.46).

Denna studie har fått tillstånd från en etisk kommité där det övervägts ifall undersökningen är etiskt korrekt.

5 RESULTATREDOVISNING

Respondenterna består av pedagoger som deltagit i mobbningsförebyggande utbildning och sammanlagt svarade nio stycken av de nitton som fick enkäten till sin arbetsplats.

Nedan redovisas resultaten i 3 skilda underrubriker för att på ett enkelt sätt kunna visa vilken analysmetod de skilda frågorna analyserats med. I själva enkäten var frågorna inte numrerade men i resultatredovisningen har jag valt att ge var fråga ett värde i den ordning frågorna framfördes i enkäten m.a.o. 1-9.

Av respondenterna hade endast två deltagit i utbildning i mobbningsförebyggande arbete anordnad i folkhälsans utrymmen och sju stycken hade fått utbildningen i den egna enheten t.ex. under en utbildningsdag eller kväll.

Värdet på medeltalet som används i resultatredovisningen har rundats till närmaste decimaltal.

5.1 Att känna igen mobbning

Den första och andra frågan söker efter pedagogens egen bedömning av den egna nivån på den teoretiska säkerheten att upptäcka och känna igen mobbning innan och efter deltagande i utbildning om mobbningsförebyggande arbete. Dessa två frågor frågades separat för att få statistik på den eventuella förändringen i personalens egen uppfattning.

I tabell 1. framkommer att av de nio svaren angav sex respondenter att deras bedömning av deras teoretiska säkerhet att upptäcka och känna igen mobbning var en 3:a i den angivna svarsskalan 1-5. Därtill svarade angav en respondent var 2,4 och 5. Medeltalet för den första frågans svar blev således 3.2.

Av de som hade deltagit i utbildningen i Folkhälsans utrymmen var svaret för fråga 1 i medeltal 2.5 och för de som utbildats i egen enhet var medeltalet för svaret på fråga 1 3.4.

I tabell 2. ser ni motsvarande resultat från den andra frågan. I den andra frågan kryssade 7 av respondenterna på värdet 4. Därtill valde en av respondenterna en 3:a och en en 5:a. Medeltalet för den andra frågan blev således 4 och således något högre än på den första frågan.

Av de som hade deltagit i utbildningen i Folkhälsans utrymmen var svaret för fråga 2 i medeltal 4 för de som deltagit i utbildningen i folkhälsans utrymmen och och 3.1 för de som deltagit i utbildningen i den egna enheten

Tabell 1. Att upptäcka och känna igen mobbning innan utbildning

Hur bedömer du nivån på den teoretiska säkerhet att upptäcka och känna igen mobbning du hade INNAN utbildning om mobbningsförebyggande arbete?

medeltal	1 / svag	2	3	4	5/utmärkt
Sammalagt			3.2		
Utb i egen enhet			3.4		
Utlök. utb.		2.5			

Tabell 2. Att upptäcka och känna igen mobbning efter utbildning

Hur bedömer du nivån på din teoretiska säkerhet att upptäcka och känna igen mobbning EFTER deltagande i utbildningen om mobbningsförebyggande arbete?

medeltal	1 / svag	2	3	4	5/utmärkt	Utv. mellan fråga 1 och 2
Sammanlagt				4		+25%
Utb i egen enhet				4		+20%
Utlök. utb.				3.1		+24%

Då man jämför resultatet av den första och andra frågan kan man se att pedagogernas erfarenhet av deras teoretiska säkerhet att upptäcka och känna igen mobbning hade ökat med sammanlagt 25 % efter att de deltagit i utbildningen om mobbningsförebyggande arbete.

5.2 Att ingripa i mobbning

Den tredje och fjärde frågan söker svar på personalens bedömning om deras nivå på förmågan att ingripa innan och efter utbildning om mobbningsförebyggande arbete.

I den tredje frågan som sökte svar på respondentens egen bedömning om deras nivå på förmågan att ingripa i mobbning innan utbildning i mobbningsförebyggande arbete var spridningen relativt stor. 3 av respondenterna svarade med nummer 2, 2 med nummer 3, 3 med nummer 4 och 1 respondent svarade med nummer 5. Medeltalet för svaren blev således 3.2

I den fjärde frågan som sökte svar på respondentens egen bedömning om deras nivå på förmågan att ingripa i mobbning efter utbildning i mobbningsförebyggande arbete var respondenternas svar eniga. Åtta av respondenterna svarade med värdet 4 och en med värdet 5. Medeltalet blev således 4.1.

Av de som hade deltagit i utbildningen i folkhälsans utrymmen var svaret för fråga 3 i medeltal 2 och för de som utbildats i egen enhet 3.6 för de som deltagit i utbildningen i folkhälsans utrymmen. Av de som hade deltagit i utbildningen i folkhälsans utrymmen

var svaret för fråga 4 i medeltal 4.1 och för de som utbildats i egen enhet 4 för de som deltagit i utbildningen i folkhälsans utrymmen.

Tabell 3. Förmåga att ingripa innan utbildning

Hur bedömer du nivån på din förmåga att ingripa INNAN utbildning om mobbningsförebyggande arbete?

medeltal	1 / svag	2	3	4	5/utmärkt
sammalagt			3.2		
Utb. i egen enhet			3.6		
Utlök. utb.		2			

Tabell 4. Förmåga att ingripa efter utbildning

Hur bedömer du nivån på din förmåga att ingripa EFTER utbildning om mobbningsförebyggande arbete?

medeltal	1 / svag	2	3	4	5/utmärkt	Utv. mellan fråga 3 och 4
sammalagt				4.1		+28%
Utb. i egen enhet				4.1		+14%
Utlök. utb.				4		+100%

Pedagogernas erfarenhet var att efter de deltagit i utbildning om mobbningsförebyggande arbete hade deras förmåga att ingripa då mobbning upptäckts bland barnet ökat med sammanlagt 28 % .

5.3 Effekter av mobbningsförebyggande utbildning

Frågorna 5-9 söker svar på vilken slags förändring det medför på arbetsplatsen då en eller flera pedagoger deltar i utbildning om mobbningsförebyggande arbete

I tabellerna 5-9 kan man läsa vilka medeltalen var för de frågor som pedagogerna svarade på i enkäten. Resultaten visar på en positiv utveckling i alla frågor eftersom anat-

gandet är att allt arbete som strävar till att motarbeta mobbning samt all förminskning av mobbning och kränkande beteende bland daghemsbarnen är utveckling i rätt riktning.

I fråga 5 frågades pedagogen efter en bedömning av i vilken grad mobbningsförebyggande utbildning hade förändrat deras egen inställning till mobbning. Medeltalet blev 3.6 vilket i en skala på 1-5 kan anses vara ett gott resultat.

I fråga 6 söktes en bedömning av graden av kontinuitet i arbetet med att utveckla daghemmet mobbningsförebyggande verksamhet. Medeltalet på denna fråga blev 3.5 och tyder på att utveckling av mobbningsförebyggande arbete fortskrider i enheterna.

Den sjunde frågan söker efter ett värde på vilken pedagogens uppfattning är om att mobbning förekommer bland barnen som vårdas inom deras egen enhet. Medeltalet från svaret av samtliga respondenter blev 1.8.

I fråga nr 8 söker bes pedagogen bedömma hur mycket mobbning har minskat bland barnen i den egna enheten efter att mobbningsförebyggande arbete har introducerats. Medeltalet för denna bedömning blev 2.9.

Sista och den nionde frågan på enketen frågar efter graden av bruk av de mobbningsförebyggande programmen och materialen som används med barnen under te.x. samlingar och i verksamheten. Här blev medeltalet för graden av bruk av mobbningsförebyggande material 4.6

Tabell 5. Bedömning av förändring i egen inställning

I vilken grad bedömer du att mobbningsförebyggande utbildning förändrat din inställning till mobbning?

medeltal	1 / inte alls	2	3	4	5/mycket
sammalagt			3.6		
Utb. i egen enhet			3.4		
Utlök. utb.				4	

Tabell 6. Kontinuitet i utvecklingsarbetet

Arbetar din enhet kontinuerligt med utveckling av det mobbningsförebyggande arbetet?

medeltal	1 / inte alls	2	3	4	5/ mycket
sammalagt			3.5		
Utb. i egen enhet			3.6		
Utlök. utb.			3		

Tabell 7. Förekomst av mobbning bland barnen

Förekommer mobbning bland barnen i din enhet?

medeltal	1 / inte alls	2	3	4	5/ mycket
sammalagt	1.8				
Utb. i egen enhet	1.6				
Utlök. utb.		2.5			

Tabell 8. Förminskning av mobbning

Har mobbning bland barnen minskat efter att mobbningsförebyggande arbete introducerats?

medeltal	1 / inte alls	2	3	4	5/ mycket
sammalagt		2.9			
Utb. i egen enhet		2.1			
Utlök. utb.			3		

Tabell 9. Bruk av mobbningsförebyggande material

Används mobbningsförebyggande program i verksamheten? (t.ex. kompisväskan, start, stegvis etc.)

medeltal	1 / inte alls	2	3	4	5/ mycket
sammalagt				4.6	
Utb. i egen enhet				4.4	
Utlök. utb.				4.5	

6 SLUTSATSER OCH SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I detta kapitel kommer jag att sträva till att länka pedagogernas erfarenhet av mobbningsförebyggande arbete till den tidigare forskningen, forskningsfrågorna och de teoretiska referensramarna som består av teori om förändringsarbete och det socialpedagogiska perspektivet på mobbning via nyckelorden inklusion och delaktighet.

6.1 Slutsatser

Som en helhet är resultatet i enighet med den tidigare forskningen som presenterades i kapitlet om tidigare forskning och påvisar att i alla fall de respondenterna som svarat har upplevt en förbättring i den egna förmågan att arbeta med mobbningsförebyggande arbete och en förstärkning av de mobbningsförebyggande insatserna på arbetsplatserna.

I frågorna 1-4 på enkäten sökte vi svar på om utbildningen gett en större säkerhet för pedagogen att upptäcka och känna igen, samt ingripa i fall av mobbning. Vi kan se att det har skett en förändring för den individuella pedagogen och handlingsförmågan har förbättras efter utbildning. Vi kan med andra ord konstatera att utbildning i mobbningsförebyggande arbete i detta fall medfört resultat i önskad riktning i alla fall för den individuella pedagogen som deltagit i mobbningsförebyggande utbildning och de barn som denna pedagog ansvarar för. Resultatet av frågorna 1-4 visar på samma riktning som t.ex. Laura Repos undersökning var hon kunde konstatera att utbildningsgraden påverkar pedagogens färdighet att upptäcka och känna igen mobbning (Repo, 2015 s.39) samt Salmivallis rapport 'Kiusaamisen vähentäminen opettajien koulutuksen kautta'(2000)

Den femte frågan söker ett svar på till vilken grad pedagogen upplever att utbildningen förändrat den individuella inställningen till mobbning. I enkäten framkommer inte varför de enskilda pedagogerna erhållit mobbningsförebyggande utbildning och ifall de redan visat starkt intresse för ämnet eller ifall de själva, eller föreståndaren upplevt att de haft bristfälliga kunskaper i detta område. I skalan som erbjöds visade medeltalet på att pedagogerna upplevt att utbildningen förändrat deras inställning och antagandet är att detta innebär en ny inställning som är enig med utbildningens syfte. Resultatet visar på

en riktning som stöder antagandet om att utbildning har en attitydförändrande effekt. Denna attitydförändring stärker i sin tur daghemmets målmedvetna arbete för att uppnå de mål som ställts för daghemmet via de styrdokument som verksamhetens värdegrund vilar på. Vi kan härleda från detta resultat att respondenterna i det stora har genomgått en lyckad förändringsprocess i detta hänseende (Ahrenfelt. 2001. s.306). Dock är detta tolkat via antagandet att den attitydförändring enkäten visade på var en attitydförändring i positiv riktning m.a.o. att pedagogerna nu anser att mobbningsförebyggande arbete har en viktigare plats i daghemsverksamheten än de tänkte innan de deltagit i mobbningsförebyggande utbildning.

En förutsättning för förebyggande och ingripande i diskriminering, kränkande beteende och mobbning är att pedagogerna bygger sitt arbete och sin yrkesroll på en värdegrund som inte tolererar att något barn blir utsatt för trakasserier. Denna tanke är i enighet med bland annat Konventionen för barnets rättigheter, med barnaögonmodellen, planen för småbarnsfostran och de andra styrdokumenterna som är uppgjorda för att försäkra vart barn en möjligt god uppväxt, trygghet och delaktighet.

Den sjätte frågan frågar efter kontinuiteten av enheternas arbete med utveckling av mobbningsförebyggande handlingsplaner. Inom dagvården finns det många olika styrdokument att uppdatera och det som kan anses kontinuerligt varierar. Som arbetstagare inom dagvården, och med erfarenhet av att ha arbetet i flera olika enheter är detta även min personliga erfarenhet. I ett hus är man mera aktiv med att utveckla en del av planen för småbarnsfostran och i ett annat hus arbetar man med en helt annan del, alla delar ses dock igenom med regelbundna intervaller. Majoriteten av pedagogerna som besvarat enkäten ansåg att kontinuitet finns med ett medeltal på 3.5 i skalan som erbjöds. Detta kan innebära bl.a. att daghemmet uppdaterar och reviderar enhetens mobbningsförebyggande arbete i samband med att enhetens plan för småbarnsfostran uppdateras eller att mobbningsförebyggande arbete på något annat sätt lyfts fram i möten och samtal i ett utvecklande syfte. Med tanke på att daghemmets plan för småbarnsfostran blivit en obligatorisk del av verksamheten på Helsingfors kommunala daghem först på 2000-talet så kan man säga att här finns två parallella förändringsprocesser i gång. Planen för småbarnsfostran är i sig ett styrdokument som fortfarande söker sin form och ett sätt att bli ett levande verktyg för daghemmet och dess personal. Enligt socialstyrelsens broschyr 'Om implementering' är daghemmen alltså här i 3dje eller 4de stadiet m.a.o.

daghemmen både använder men också vidmakthåller den överenskomna metoden (2010. s. 127-128). Vilka saker som medtas i detta styrdokument är styrda av den nationella planen för småbarnsfostran med hur vart daghem arbetar med denna grund för sin egen plan är varierande och innehållet i den egna, enhetsvisa planen skall och bör reflektera just den verksamhet, den personalstyrkan och de barnen som arbetar eller vårdas i den specifika enheten under den period som planens uppdatering gäller. Att medeltalet för denna fråga var t.o.m. 3.5 visar att det finns ett utrymme för att även inkludera utveckling och revidering av mobbningsförebyggande arbete i daghemmens verksamhet och att detta är en synlig process för de pedagoger som besvarat enkäten. Förändringsprocesser tar ofta tid, speciellt då förändringsprocessen strävar till att förändra en arbetsgemenskaps värdegrund via attitydförändring men här kan vi se att det gemensamma målet stämmer överens med de individuella målen organisationen m.a.o. daghemmen har tagit till sig uppdatering av planen för småbarnsfostran och den mobbningsförebyggande handlingsplanen.

De pedagoger som svarat på enkäten uppgav ett lågt värde med medeltalet 1.7 på fråga nummer sju som frågar efter framkomsten av mobbning bland barnen på den egna enheten. Genom att reflektera detta resultat mot resultatet i fråga nummer 8, som frågar ifall mobbning har minskat bland barnen i enheten efter att personalen utbildats i mobbningsförebyggande arbete, märker vi att värdet skulle ha varit mycket högre ifall personalen inte utbildat sig i mobbningsförebyggande arbete. Pedagogerna svarade med medeltalet 2.9 i den angivna skalan mellan 1-5 att mobbning bland barnen i deras enhet har minskat efter att ett mobbningsförebyggande arbete har introducerats på daghemmet. Förändringen för barnen har med andra ord definitivt haft en positiv riktning och det mobbningsförebyggande arbetet har lett till en daghemsmiljö var mobbning förekommer mindre frekvent bland barnen.

Den sista frågan frågar efter den möjlighet till delaktighet som barnen erbjuds inom ramar för det mobbningsförebyggande arbetet. De mobbningsförebyggande metoderna och arbetssätten som utbildningen strävar till att delge innehåller element var barnen själva är aktivt deltagande. Detta deltagande kan ske genom olika metoder och annat färdigt sammansatt material eller så att pedagogerna själva skräddarsyr arbetsätt som lämpar sig för just den barngrupp de arbetar i. Som exempel i enkäten gavs Steg-Vis,

Start och kompis materialet. Genom att barnen själva deltar i den mobbningsförebyggande verksamheten ökar detta på deras delaktighet och de blir inkluderade i själva processen att skapa en trygg och harmonisk miljö för och bland daghemsbarnen. Vi-andan skapar en positiv atmosfär i gruppen och barnens gemensamma ansvar för gruppen och dess medlemmar växer (Stor-Grenner. 2010. s.49). Alla pedagoger som svarade gav ett högt värde på denna fråga och detta betyder att de hus som deltog i denna forskning använder sig av mobbningsförebyggande program och material i sin verksamhet till en hög grad. Dock behöver här nämnas att dessa program är delvis de samma som introducerats till dagvården redan innan mobbningsförebyggande utbildning inom projektet mobbningsfri dagvård anordnad av Folkhälsan erbjöds, detta kan tänkas vara orsaken till att dessa material är så väletablerat i dagvårdsenheterna.

Alla svar på de frågor som ställs i enkäten är i enighet med grundantagandet att teoretisk utbildning påverkar daghemmets arbetsmetoder och i sin tur främjar vardagen för barnet.

6.2 Sammanfattande diskussion

Konkretiseringen av enkätens frågor var en arbetsam process och det var utmanande att hitta rätt formulering för att försäkra mig om att frågorna frågar efter just de fenomen jag hade för avsikt att fråga. De två ursprungliga forskningsfrågorna skulle inte i sig räcka till för att få mätbara och detaljerade svar och under processen av att skriva detta arbete var jag tvungen att både tillägga nya, och ta bort ursprungliga frågor i takt med att arbetets innehåll mognade. Jag diskuterade frågorna med två kollegor inom småbarnsfostran för att höra hur de upplevde dem samt med handledaren för detta arbete. Slutsatsen av detta var att frågorna tolkades som jag ämnat dem och kunde därför anses inneha begreppsvaliditet och vara reliabla (Jacobsen. 2007. s. 268-271, 285-286).

Arbetets validitet ökar även då jag i enkäten frågar efter erfarenheter både för och efter fenomenet som i detta fall innebär utbildning för mobbningsförebyggande arbete. På detta sätt har jag inte endast resultatet från nuläget utan även en av respondenten angiven uppfattning av läget innan utbildningen (Jacobsen. 2001. s. 272-273).

Dessa ovannämnda faktorer påverkar den interna validiteten och stöder reliabiliteten av arbetet.

På grund av arbetets småskalighet kan man inte påstå att det har en särskilt hög grad av extern validitet utanför det snitt det representerar (Jacobsen. 2009. s. 275). Man kan med andra ord inte generalisera från detta snitt till en större population men kanske det ändå kan finnas en riktning att läsa ur även detta lilla snitt av pedagogers erfarenheter. Detta speciellt med tanke på att resultatet stöds av större undersökningar som gjorts nyligen, bland annat Laura Repos slutsatser i hennes doktorsavhandling (*Bullying and its prevention in early childhood education*) som publicerades 2015. Jacobsen menar dock att man skall vara försiktig då man ser att ett resultat överensstämmer med ett annat, överensstämmelsen kan även bero på slumpen och en felmarginal bör alltid tas i hänsyn (2009. s. 277).

Som arbetstagare inom Helsingfors svenka dagvård vet jag att behovet för olika typer av ny kompetens kan upptäckas av både personalen och/eller av ledningen beroende på vilket slag av utmaningar som dagvården ställts inför. Att delta i utbildning kan alltså initsieras av antingen dagvårdspersonalen själv, av föreståndaren på daghemmet men också organisationen kan vara initiativtagare för att utbilda hela eller delar av personalen i ett visst tema. Då behovet för mobbningsförebyggande utbildning påtalas ger sig dagvårdsenheten in i en process av förändring. Verksamheten och grunderna för arbetet ses över via ett mobbningsförebyggande perspektiv. Då ett nytt tankesätt introduceras är det inte självklart att personalen genast förstår innebörden och nyttan av detta, därför är det oftast skäligt att införa det nya tankesättet tillsammans med tillräklig teoretisk information. Då enkäten delades ut framkom det i samtal med föreståndarna att personalen deltagit i utbildningen både av eget och föreståndarens initiativ men alltid i enighet om att introducering av ett mera systematiskt mobbningsförebyggande arbete med starkare anknytning till teori om ämnet skulle gynna barnen på daghemmen och öka personalens kompetens. Det framkom också att de hus som deltog i denna undersökning hade utbildat sin personal i olika sammanhang och ofta under olika tidpunkter, detta i sin tur ledde enligt föreståndarna till en situation att personal som börjat med mobbningsförebyggande arbete i deras enhet redan flyttat sig till annat håll och andra arbetsplatser och tog därför också sitt teoretiska kunnande med sig.

Att samla in information via enkät och att skapa denna enkät var intressant och lärorikt. Jag har arbetat med enkäter förut men denna enkät var definitivt intressant att sammanställa och de till synes enkla frågorna tog mycket tankearbete och justering innan jag själv upplevde att jag frågade på ett enkelt och tydligt sätt efter det jag ämnade få svar på. Då enkäterna analyserades märkte jag dock att frågorna fortfarande var möjliga att tolka på olika sätt och att de ledde till nya följdfrågor. Utmaningen att få in enkätsvaren var också en överraskning då jag antog att det skulle ha varit en relativt enkelt då jag själv arbetat inom sektorn och trodde att detta skulle leda till att personalen skulle besvara enkäten inom den första angivna tidsramen. Många andra faktorer spelade också in. I ett av huset böt föreståndaren mitt i den angivna svarstiden och ett annat var just de pedagoger borta under den tid jag samlade in svaren. Slutligen ökade svarstiden från de ursprungliga två veckorna till elva veckor men svarsprocenten förblev låg. Urvalets slutliga storlek är således för mig en besvikelse och i min mening för litet för att ge ett pålitligt svar på arbetets frågeställningar. Arbetet strävade heller inte ursprungligen efter att ge ett absolut svar som skulle innebära att alla, eller majoriteten av de som har deltagit i mobbningsförebyggande arbete skulle ha svarat på enkäten utan ser endast på ett snitt som innebär en liten andel av deltagarna (Jacobsen, 2007. s. 222) Av de som tillbads svara på enkäten svarade 9 av 19 vilket är under den svarsprocent jag hoppades på men i alla fall nästan hälften. Denna mängd av enkätsvar räcker dock knapert till då detta arbete satte sig ut för att vara en kvantitativ, inte en kvalitativ forskning. Däremot så var inte Urvalets storlek helt under min kontroll då jag hade blivit angiven de enhet jag skickade ut enkäten till av Utbildningsverket, och kunde alltså inte öka på mängden potentiella respondenter genom att skicka enkäten till flera enheter.

På grund av att arbetet baserade sig på endast ett fåtal enkätsvar blev både resultatredovisningen mindre informativ än vad jag ursprungligen hoppats på. Detta ledde i sin tur till att kopplingen mellan resultatet och tidigare forskning samt den teoretiska referensramen var utmanande att genomföra. Analysmetoden valdes på basis av de få svaren. Den ursprungliga planen var att analysera svaren mera mångsidigt och att visa resultaten med hjälp av diagram, men med tanke på de få svaren var det inte meningsfullt att komplicera analysprocessen. De fackta som fanns att hämta ur enkätsvaren är i detta fall lätt

att sammanställa och tolka med hjälp av un- och bivariabel analys samt presentera i form av löpande text och tabell.

Detta arbete var som helhet en utdragen process och skrevs i många olika skeden. De första skisserna drogs redan 2013. Jag tror att det märks på arbetet att processerna har haltat och att innehållet är något fragmenterat. Då arbetet påbörjades innehöll det ett antal fördjupande forskningsfrågor och skrevs de facto i början för Folkhälsans mobbningsförebyggande project. När jag tänker tillbaka på denna process så ser jag att i första hand borde arbetet utföras mera strukturerat och målmedvetet. De långa perioderna då arbetet inte har fortskridit har inte tjänat varken mig i min egen inlärningsprocess eller arbetets kvalité. Nu när jag sitter här och läser mitt material känner jag ändå en viss tillfredställelse och att en inlärningsprocess har skett. Jag upplever att jag känner mitt tema bättre och att jag även känner mig själv bättre efter att ha slutfört detta utdragna arbete.

Jag upplever att arbetet ändå och trots sina brister har stark arbetslivsrelevans samt belyser frågeställningarna från ett socialpedagogiskt perspektiv. Jag kommer själv att i mitt framtida arbetsliv ha nytta av den information som framkommer i arbetet och jag tror att arbetet även kan ge en riktning till de förmän som utbildar sin personal i mobbningsförebyggande arbete om vilken slags utbildning det lönar sig att välja just för den personal de arbetar med. Detta på grund av att denna småskaliga undersökning stöder de undersökningar som redan gjorts med att understryka den teoretiska kunskapens roll i arbetet i att förebygga mobbning inom småbarnsfostran. För mig, som själv har arbetat som förman inom dagvården, och med mobbningsförebyggande arbete, har detta arbete förstärkt tron på att mobbningsförebyggande arbete och utbildning är en nödvändig del av dagvårdsverksamheten och något som under alla omständigheter bör öppnas och bearbetas med och av dagvårdspersonal och pedagoger. I barngrupper är dynamiken aldrig statisk. Barn kommer och går och utväcklas och mognar socialt. Personalen på daghemmen måste alltid ha ett öga på dessa förändringar och utvärdera de mobbningsförebyggande insatser som var barngrupp behöver för stunden.

I analysen av svaren lyftes även flera nya frågor fram. Vilka orsaker leder till att personalen utbildas i mobbningsförebyggande syfte? Är de som utbildas redan kunniga i om-

rådet eller är det behovet att förändra pedagogens inställning som leder till utbildning. På vilket sätt kan personalen delge kunskapen de hämtat under utbildningen till sina egna kollegor och vad anser dagvården som en tillräcklig kontinuitet i uppdatering, revidering och utveckling av enheternas mobbningsförebyggande handlingsplaner? Vad kan anses som permanent attitydförändring och en befäst värdegrund var mobbningsförebyggande arbete är en automatisk och levande del av daghemsverksamhetens värdegrund? Är det förmanen som initierar all utveckling av det mobbningsförebyggande arbetet eller har tankesättet etablerats så att personalen tar i hänsyn mobbningsförebyggande aspekter i sin egen planering?

Som förslag på fortsatt forskning skulle jag se att det var intressant med att upprepa de enkätfrågor jag har utarbetat för detta arbete men att använda sig av ett större snitt och inte bara fråga den personal som arbetar för Helsingfors stads kommunala dagvård utan också den privata dagvården och dagvården utanför Helsingfors gränser. Jag anser även att det skulle vara av intresse att frågorna skulle omarbetas så att man kunde fråga föräldrarna och barnen själva hur de upplevt daghemmets verksamhet före och efter personalen har utbildats i och börjat arbeta med mobbningsförebyggande arbete.

Som helhet lämnar jag detta arbete med flera frågor än jag började med och många av de frågor jag satt mig ut att besvara fortfarande obesvarade. Ändå känner jag att jag via detta arbete har dragit ett till socialpedagogiskt strå till stacken och kommer själv, i egenskap av dagvårdspersonal, att framhäva vikten av mobbningsförebyggande metoder och arbete inom dagvården och sätter mitt hopp på kommande dagvårdslagar att även dagvården i Finland via lagstiftning, måste utarbeta mobbningsförebyggande planer som tillägg till de andra styrdokument som dagvården redan i dag arbetar med som sin värdegrund.

KÄLLOR

Ahrenfelt, Bo. 2001. *Förändring som tillstånd*. Lund: Studentlitteratur, 388 s.

Angelöw, Bosse. 2010. *Framgångsrikt frändringsarbete*. Stockholm: Natur & Kultur, 207 s.

Dahlberg, Karin. 1993. *Kvalitativa metoder för vårdvetare*. Lund: Studentlitteratur, 123 s.

Denscombe, Martyn. 2000. *Forskarhandboken: för småskaliga projekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur. 292 s.

Eriksson, L & Markström, A-M. 2009. *Den svårfångade socialpedagogiken*. Lund: Studentlitteratur, 236 s.

Forsberg, Christina & Wengström Yvonne. 2010. *Att göra systematiska litteraturstudier*. Natur och kultur, Stockholm. ePub-produktion: bookpartnermedia, Köpenhamn, 219 s.

Frånberg, Gun - Marie & Wrethander, Marie. 2011, *Mobbning -en social konstruktion?* Lund: Studentlitteratur. 207 s.

Frånberg, Gun - Marie. 2003. Mobbning i Nordiska skolor, *Kartläggning av forskning om och nationella åtgärder mot mobbning i nordiska skolor*. Nordiska ministerrådet: Köpenhamn. Tillgänglig:
https://books.google.fi/books?hl=en&lr=&id=ZG90P9tRPs8C&oi=fnd&pg=PA5&dq=forskning+om+mobbning&ots=vw9PM5jr5j&sig=sp-Fb8YcF0L8e4Teiy2saCPYtIM&redir_esc=y#v=onepage&q=forskning%20om%20mobbning&f=false 90 s. Hämtad 20.2.2016

Konventionen om barnens rättigheter . UNICEF. Tillgänglig:
<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full> 64 s. Hämtad 5.3.2016

Helsingfors stad, Utbildningsverket, Linjen för svensk dagvård. Svensk dagvård. Tillgänglig: <http://www.hel.fi/www/opev/sv/respons-kontakt/daghem/> Hämtad 22.2.2016

Jacobsen, Dag Ingvar. 2007. *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur. 327 s.

Johanssen, N. Sandvik, N. 2009. *Små barns deltagande och inflytande- några perspektiv*. Falköping: Elanders. 120 s.

Kanninan, K & Sigfrids, A & Bacman, A. 2009. Med barnaögon; Egenvårdarmodellen- ett verktyg till en trygg och trivsamt dagvård. Helsingfors: FSKC. 219 s.

Machiavelli, Nicolo. 1532. *The Project Gutenberg EBook of The Prince*, Release Date: February 11, 2006 [EBook #1232] Tillgänglig: www.gutenberg.org. Hämtad 18.6.2015

Madsen, Bent. 2001. *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur. 301 s.

Nya forskningsperspektiv på mobbning- dokumentation av en forskningskonferens om mobbning 24-25 september 2003 i Stockholm. Nordiskt ministerråd: Köpenhamn. 2004.

Olweusprogrammet mot mobbning. 2014, Tillgänglig: <http://www.helsingborg.se/startside/forskola-och-utbildning/helsingborgs-stads-skolor/trygghet-och-trivsel/olweusprogrammet-mot-mobbning/> Hämtad: 27.1.2016

Repo, Laura. 2015. *Bullying and its prevention in early childhood education*. University of Helsinki; Picaset Oy. 70 s.

Repo, Laura & Sajaniemi, Nina. 2015. *Prevention of bullying in early educational settings: Pedagogical and organisational factors related to bullying*. European Early Childhood Education Research Journal vol.23

Sainio, Mia. 2014. *KiVa Koulu® -ohjelma suomalaisissa peruskouluissa: Miten ohjelmaa toteutetaan tai miksi sitä ei käytetä?* Tillgänglig: <http://www.kivakoulu.fi/assets/files/KiVa-tutkimusraportti.pdf> Hämtad 23.2.2015

Salmivalli, Christina. 2003. *Koulukiusaamiseen puuttuminen-kohti tehokkaita toimintamalleja*. Juva: WS Bookwell Oy. 132 s.

Salmivalli, Christina & Kaukiainen, Ari. 2000. *Kiusaamisen vähentäminen opettajien koulutuksen kautta. Seurantatutkimuksen ensimmäinen vaihe*. Helsinki: Helsingin kaupunki. 57 s.

Stakes. 2005. *Grunderna för planen för småbarnsfostran*. Vaajakoski: Gummerus Kirjanpaino oy. 50 s.

Strohmeier, Dagmar & Gil G, Noam (edit). 2012. *Evidence-based bullying prevention programs for children and youth: new directions for youth development no 133*. John Wiley & Sons: Hoboken. 102 s. Tillgänglig:
https://books.google.fi/books?id=hyRRi0lMTh0C&pg=PA15&lpg=PA15&dq=the+bernese+program&source=bl&ots=Xa4WzsTZ8_&sig=Xrf1TOq4stVuAU7_Xuk3_OYTBWw&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjxuZvV_KvLAhWEa5oKHRIADnAQ6AEINjAF#v=onepage&q=the%20bernese%20program&f=false Hämtad 6.3.2016

Socialstyrelsen. 2012. *Om implementering*. Västerås: Edita västra aros. Tillgänglig:
www.socialstyrelsen.se Hämtad 20.6.2015. 20 s.

Stoor-Grenner M. & Kirves L. 2010. *Mobbar även småbarn?* Helsingfors: Folkhälsan & Mannerheims barnskyddsförbund. 56 s.

Stoor-Grenner M. & Kirves L. 2012. *Mobbningsförebyggande arbetet inom småbarnsfostran- att utarbeta en handlingsplan för att förebygga och ingripa i mobbning*. Helsingfors: Folkhälsan & Mannerheims barnskyddsförbund. 72 s.

Vehkalahti, Reetta. 2008. *Trygga barn - Stärk barnets självkänsla med lekar och aktiviteter*. Helsingfors: Fontana Media. 104 s.

Frågeformulär om Pedagogers erfarenhet av att utbildas i- och arbeta med mobbningsförebyggande arbete

Jag har deltagit i mobbningsförebyggande utbildning:

- I min egen/annan dagvårdsenhet (t.ex. daghemmets utvecklingsdag)
- I ett tillfälle som anordnades i Folkhälsans utrymmen

Avgör i en skala på 1-5 hur bra frågorna stämmer för dig eller motsvarar din uppfattning. 1 för svagt eller inte alls och 5 står för det utmärkt eller mycket. Lägg ett kryss i rutan som motsvarar din uppfattning.

- Hur bedömer du nivån på den teoretiska säkerhet att upptäcka och känna igen mobbning du hade INNAN utbildning om mobbningsförebyggande arbete?

1 / svag	2	3	4	5/utmärkt

- Hur bedömer du nivån på din teoretiska säkerhet att upptäcka och känna igen mobbning EFTER deltagande i utbildningen om mobbningsförebyggande arbete?

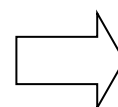
1 / svag	2	3	4	5/utmärkt

- Hur bedömer du nivån på din förmåga att ingripa INNAN utbildning om mobbningsförebyggande arbete?

1 / svag	2	3	4	5/utmärkt

- Hur bedömer du nivån på din förmåga att ingripa EFTER utbildning om mobbningsförebyggande arbete?

1 / svag	2	3	4	5/utmärkt

(2/1)

- I vilken grad bedömer du att mobbningsförebyggande utbildning förändrat din inställning till mobbning?

1 / inte alls	2	3	4	5/mycket

- Arbetar din enhet kontinuerligt med utveckling av det mobbningsförebyggande arbetet?

1 / inte alls	2	3	4	5/mycket

- Förekommer mobbning bland barnen i din enhet?

1 / inte alls	2	3	4	5/mycket

- Har mobbning bland barnen minskat efter att mobbningsförebyggande arbete introducerats?

1 / inte alls	2	3	4	5/mycket

- Används mobbningsförebyggande program i verksamheten? (t.ex. kompisväskan, start, stegvis etc.)

1 / inte alls	2	3	4	5/mycket

Tack för ditt svar!

BILAGA 2:

ANHÅLLAN OM FORSKNINGSLOV

18.6.2015

Bästa Dagvårdchef Nina Fabricius

Jag heter Marika Ehn och är en tredje årets socionomstuderande vid Arcada-Nylands svenska yrkesskola och är i processen att skriva mitt examensarbete. Syftet med examensarbetet är att få reda på hur pedagoger på daghem har upplevt processer och resultat kopplat till mobbningsförebyggande arbete.

Detta arbetet är ett beställningsarbete från Utbildningsverket och är kopplat till Folkhälsan Syds antimobbningsprojekt Mobbningsförebyggande arbetet bland barn i skolåldern.

Jag anhåller om lov att få utföra en enkätundersökning på Helsingfors stads svenska dagvårdenheter som har pedagoger som deltagit i utbildning om mobbningsförebyggande arbete och som arbetar i enheter där en mobbningsförebyggande handlingsplan har utformats.

Deltagandet i undersökningen är frivilligt och konfidentiellt. Respondanternas och daghemmenas uppgifter framkommer varken i behandlingen av materialet eller i publiceringen av forskningsarbetet.

Med vänlig hälsning,

Marika Ehn

Socionomstuderande vid Arcada

Tel: 050 3384946

mehnl@welho.com

BILAGA 3:

FORMULÄR FÖR INFORMERAT SAMTYCKE

18.6.2015

Bästa pedagog som arbetar med mobbningsförebyggande arbete,

Mitt namn är Marika Ehn och jag är socionomstuderande vid Arcada-Nylands svenska yrkeshögskola. Som examensarbete till min utbildning har jag valt att skriva om pedagogers erfarenhet av sitt arbete och arbetsmiljö efter att ha gått utbildning om mobbningsförebyggande arbete. Jag har valt att undersöka erfarenheten just från er enhet på grund av att ni har varit delaktiga i en handlingsplansprocess. Mina frågeställningar handlar om att er upplevelse av processen och vilka resultaten har varit från ert eget perspektiv men också hurdan inverkan ni har upplevt att processen har för de barn ni vårdar.

Jag skriver detta examensarbete som ett beställningsarbete för utbildningsverket. Jag hoppas att detta arbete kan främja mobbningsförebyggande arbete inom svensk dagvård i en större utsträckning och fungera som ett underlag för diskussion, reflektion och utveckling av arbetsmetoder.

Deltagandet i undersökningen är frivilligt och konfidentiellt. Era och era daghems uppgifter framkommer varken i behandlingen av materialet eller i publiceringen av forskningsarbetet. Resultatet presenteras anonymt. Enkäterna kommer att förvaras hemma hos mig och endast jag samt handledaren utsedd från Arcada kommer att ha tillgång till materialet, när examensarbetet är sammanställt kommer jag att förrinta enkäterna.

Ni har en möjlighet att besvara enkäten ___/___ - ___/___

Vid behov av ytterligare information kontakta mig gärna:

Marika Ehn

Socionomstuderande vid Arcada

Tel: 050 3384946

mehn1@welho.com

